

Özet Bülten

Tarih : 30.03.2020

Sayı : 2020/54

Değerli Müşterimiz;

COVID-19(Koronavirüsü) salgınının yarattığı olumsuzluk nedeniyle sürekli yeni mali ve ekonomik düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu çerçevede meydana gelen gelişmeler, konu başlıkları itibariyle aşağıdadır.

Konu Başlıkları;

- 1- Corona Virüs Salgınının Sözleşmelerin İfasına Etkisi;**
- 2- İhraç Kayıtlı Teslimlerle İlgili Üç Aylık Süre Yetmediği Takdirde Ek Süre İçin Başvuruda Bulunulması Gerekmemektedir. Mücbir Sebep Hali Bu gereği Ortadan Kaldırmamaktadır.**

Söz konusu gelişmeleri konu başlıkları altında özetle bilgilerinize sunuyoruz.

Konu Özetleri;

1- Corona Virüs Salgınının Sözleşmelerin İfasına Etkisi;

Corona Virüs Salgınının ekonomik anlamda **sözleşmelerin ifasına etkisi ve mücbir sebep** ve Borçlar Kanunu'nda yer alan **ifa imkansızlığı** halleri kapsamında değerlendirilmesi konusu aşağıda yer almaktadır.

1.1. Sözleşme Kapsamında Mücbir Sebep Hali;

Sözleşme serbestisi ilkesi gereği taraflar arası ilişkilerde öncelikle sözleşmelerde yer alan hükümlere bakmak gerekir. Özellikle tacirler arasında imzalanan sözleşmeler, salgın hastalık gibi olağanüstü halleri düzenleyen mücbir sebep hükümlerine yer verebilmektedir.

Salgın hastalık bazen mücbir sebepler arasında direkt sayılmakta bazen de direkt sayılmamakla beraber mücbir sebepler sayıldıktan sonra **“gibi haller”** şeklinde ibareler yer alabilmektedir.

Günümüzde yaşanan Corona Virüs Salgınının **“salgın hastalık”** kapsamında değerlendirilmesi gereği bizce nettir. Zira **Dünya Sağlık Örgütü** de Corona Virüs Salgını dünyada çok yaygın bir şekilde çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı bir hastalık olarak **pandemi ilan etmiştir.**

Ancak her salgın hastalığın sözleşmenin ifasını engelleyen ya da sözleşmenin feshedilmesine imkan veren bir mücbir sebep olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusuna eğilmek gerekir.

Öncelikle bazı özel düzenlemelerde ve farklı hukuk düzenlerinde mücbir sebep halleri farklı şartlara tabi olabileceği için değerlendirme yapılırken ilk olarak sözleşmeye uygulanacak hukukun belirlenmesi gerekecektir.

Bizim mevzuatımızda mücbir sebep tanımlanmamıştır. Ancak Yargıtay kararlarına bakıldığında mücbir sebebin, tarafların kontrol edemeyeceği bir sebepten kaynaklanması ve sözleşmenin ifasını imkansız hale getirmesinin gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2017/11-90 E. Sayılı kararında mücbir sebebi “*sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlâline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olay*” olarak tanımlamıştır.

Dolayısıyla her olayı kendi subjektif koşullarına göre değerlendirmek gerekmektedir. Sözleşmelere de salgın hastalık mücbir sebep olarak yer alsa bile tarafların elinden gelen gayreti göstermesine rağmen **salgın hastalık nedeniyle sözleşmeyi ifa edemiyor olması ve bunu da ispat edebilmesi gerekmektedir.**

Özellikle konu tacirler olunca **Yargıtay tacirler için basiretli davranması** gereğini de ayrıca gözetmektedir. Örneğin Yargıtay 23.Hukuk Dairesi, 2015/7538 E. Numaralı kararında “*tarafların tacir olmaları, olayların etkisinin sınırlı olduğunun belirlenmesi ve aralarındaki sözleşme nazara alınarak kabul görmediği*” şeklinde ifadelerle tacirler için **mücbir sebep halini daha ağır şartlara** bağlamıştır.

Önemli bir diğer nokta ise mücbir sebep nedeni ile yükümlülüğünü ifa edemeyecek tarafın **bu durumu karşı tarafa bildirme yükümlülüğüdür.** Birçok sözleşmede mücbir sebep olması durumunda yükümlülüklerini yerine getiremeyecek olan tarafın “derhal” ya da belirlenmiş bir süre içerisinde bu durumu **karşı tarafa belirli bir şekilde bildirmesi şart koşulmaktadır.**

Mücbir sebepten faydalanacak olan tarafın bu bildirimini karşı tarafa gerekli şekil şartlarıyla yapmaması da mücbir sebepten faydalanılmasına engel olabilir.

Buna göre, ekonomik hayatı derinden etkileyen Corona Virüs salgın hastalık olarak tanımlanabilse de sözleşmede yer alan hükümler kapsamında salgın gerekçesiyle mücbir sebepten faydalanmak isteyen tarafın; bütün alternatif çözüm denemelerine rağmen **sözleşmenin ifasının imkansızlığını, uğradığı ve uğrayacağı zararı delilleri ile ortaya koyması** ve sözleşme kapsamındaki belli bir sürede **bildirim gibi şekil şartlarını yerine getirmesi gerekmektedir.**

1.2. Türk Borçlar Kanunu(TBK) Kapsamında İfa İmkansızlığı;

Eğer taraflar arasında yapılmış sözleşmede mücbir sebep hükümleri yer almıyorsa ya da mücbir sebepler tadadi olarak sayılıp **salgın hastalık bu kapsama alınmamışsa**, Corona Virüs Salgını kapsamında sözleşmesel yükümlülüğünü yerine getirmeyen taraf TBK'nın ifa imkansızlığı hükümleri kapsamında borcundan kurtulabilecek ya da borcunun uyarlanmasını talep edebilecektir.

TBK'nın ifa imkansızlığını düzenleyen 136 ve 137'nci maddeleri aşağıdaki gibidir.

“E. İfa imkânsızlığı

I. Genel olarak

MADDE 136- Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder. Kanun veya sözleşmeyle borcun ifasından önce doğan hasarın alacaklıya yükletilmiş olduğu durumlar, bu hükmün dışındadır.

Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmez ve zararın artmaması için gerekli önlemleri almazsa, bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür.

II. Kısmi ifa imkânsızlığı

MADDE 137- Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle kısmen imkânsızlaşırsa borçlu, borcunun sadece imkânsızlaşan kısmından kurtulur. Ancak, bu kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer.

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, bir tarafın borcu kısmen imkânsızlaşır ve alacaklı kısmi ifaya razı olursa, karşı edim de o oranda ifa edilir. Alacaklının böyle bir ifaya razı olmaması veya karşı edimin bölünemeyen nitelikte olması durumunda, tam imkânsızlık hükümleri uygulanır.”

Görüleceği üzere TBK'nın 136'ncı maddesi sözleşmenin imkansız hale gelmesi nedeni ile borcun tamamından, 137'nci maddesi ise kısmi imkansızlık kapsamında borcun bir kısmından kurtulmayı düzenlemektedir.

Ancak bu hükümlerin tacirler için uygulanmasının özellikle tacirlerin basiretli davranma yükümlülüğü gereği yargıda ne şekilde kabul göreceği çok net değildir.

Bununla beraber gerek Corona Virüs Salgının daha önce görülmemiş derecede etkilere sebep olması gerekse de bu büyüklükte bir salgının normal şartlarda öngörülmesinin beklenmemesi gibi nedenlerle Corona Virüs Salgını kapsamındaki uyuşmazlıklarda yargının ifa imkansızlığı noktasında önceki görüşlerine göre daha mücbir sebep iddia eden taraf lehine kararlar verebileceği kanaatindeyiz.

Elbette bu hükümler de her somut olay için ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulacak ve **mücbir sebep ilan eden tarafın imkansızlık halini delilleri ile ortaya koyması gerekecektir.**

Öte yandan TBK'nın aşırı ifa güçlüğünü düzenleyen 138'inci maddesi aşağıdaki gibidir.

III. Aşırı ifa güçlüğü

***MADDE 138-** Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır. Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.”*

TBK'nın 138'inci maddesi her ne kadar borcun yerine getirilmesi imkansız olmasa da, yeni gelişen öngörülemeyen durumlar nedeniyle borcun ifasının borçluyu kendisinden beklenmeyecek şekilde zarara uğratması durumunda borçlular tarafından kullanılabilir bir müessesedir.

Tabi ki burada da Corona Virüs Salgınının bütün sözleşmeler için aşırı ifa güçlüğüne sebep olduğu söylenemez ve **her olayın kendi somut koşulları içerisinde değerlendirilmesi gerekir.**

Bizim düşüncemiz Corona Virüs Salgını kapsamında mücbir sebep nedeniyle sözleşmenin feshinden ziyade aşırı ifa güçlüğü nedeniyle sözleşmenin yeni koşullara göre uyarlanmasının, hem ekonomik hayatın devamı açısından hem de daha kolay kabul görebilmesi nedeniyle daha uygun olduğu yönündedir.

Aşırı ifa güçlüğü durumunda tarafların uzun sürecek mahkeme süreci ile uğraşmaktansa bu madde çerçevesinde sözleşmeyi **kendi aralarında uyarlamaları uzun sürecek ihtilaflar nedeniyle ortaya çıkacak kayıpların da önüne geçecektir.**

2- İhraç Kayıtlı Teslimlerle İlgili Üç Aylık Süre Yetmediği Takdirde Ek Süre İçin Başvuruda Bulunulması Gerekmemektedir. Mücbir Sebep Hali Bu gereği Ortadan Kaldırmamaktadır.

Bilindiği üzere; KDV Kanunu'nun 11/1-c maddesi kapsamında ihraç kayıtlı olarak (tecil-terkin yahut iade) teslim edilen malların, **teslimi izleyen ay başından itibaren üç ay içinde ihraç edilmesi** gerekmektedir.

İhracat bu süre içinde yapılmazsa, ihraç kayıtlı teslim şartları sağlanmamış olmaktadır. 518 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile;

-Tüm gelir vergisi mükellefleri ile bazı kurumlar vergisi mükellefleri için; **1 Nisan 2020 ile 30 Haziran 2020 arasındaki sürenin,**

-Bazı gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için ise sokağa çıkma yasağının başladığı **22 Mart 2020 ile bu yasağın sona ereceği tarih arasındaki sürenin,**

mücbir sebep hali sayılması,

İHRAÇ KAYITLI TESLİMLERLE İLGİLİ ÜÇ AYLIK İHRAÇ SÜRESİNİ OTOMATİK OLARAK ETKİLEMEMEKTEDİR.

Bu süreler boyunca katma değer vergisi beyannamelerinin verilme sürelerinin belli tarihlere uzatılması da bu durumu değiştirmemektedir.

Başka bir anlatımla üç aylık süre içinde ihraç kayıtlı teslimatı onu **malların ihraç edilememesi durumunda ek süre için 15 gün içinde gerekçe gösterilerek ve yazılı olarak başvuruda bulunulması gerekmektedir.**

Tabiatıyla koronavirüs salgını sebebiyle ihracatlar da meydana gelen aksamlar gerekçe olarak sunulabilecek bir unsurdur.

KDV Genel Uygulama Tebliğinin aşağıda metni bulunan II/A-8.6. no.lu bölümünde ihraç kayıtlı teslimle ilgili ek süre ihtiyacı duyulması halinde uygulanacak prosedür şu şekilde düzenlenmiştir.

“8.6. İhracat İçin Ek Süre Verilmesi

İhraç kaydıyla teslim aldıkları malları yasal süresi içinde mücbir sebepler veya beklenmedik durumlara bağlı olarak ihraç edemeyen ihracatçıların ek süre talepleri ilgili vergi dairesi başkanlıkları ve defterdarlıklar tarafından değerlendirilir.

*Buna göre, 3065 sayılı Kanununun (11/1-c) maddesi uyarınca ihraç kaydıyla teslim edilen bir malın (teslim tarihini takip eden aybaşından itibaren üçüncü ayın sonuna kadar) ihracatının gerçekleşmemesi halinde, ek süre ihracatçı tarafından **en geç üç aylık sürenin sonundan itibaren 15 gün içinde ilgili vergi dairesi başkanlığı** veya defterdarlığa verilecek bir dilekçe ile istenir. Bu süreden sonra yapılan veya ihracatçısı tarafından yapılmayan ek süre taleplerinin değerlendirilmesi ve kabulü söz konusu değildir.*

İhracatçı ek süre talebine ilişkin dilekçede mücbir sebep veya beklenmedik durumu belirterek, bu dilekçeye yalnızca ihraç kaydıyla teslimatı ait faturanın bir örneğini ekler. Vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık tarafından mükelleflerden ek süre talebine dayanak olay veya durumun tevsikine yönelik herhangi bir belge talep edilmez.

Vergi dairesi başkanlıkları ile defterdarlıklar kendilerine yapılan ek süre taleplerini, öncelikle talebin zamanında ve ilgili ihracatçı mükellef tarafından yapıp yapılmadığı bakımından inceler.

Ek süre verilmesinde mücbir sebebin varlığı 213 sayılı Kanununun 13 üncü maddesi hükmü esas alınarak belirlenir. İhracatın kanuni süresinde gerçekleşmesine engel teşkil eden ve mücbir sebep kabul edilmeyen haller ise beklenmedik durum sayılır.

Bu çerçevede; ihracatın yapılacağı ülkedeki savaş hali/siyasal karışıklıklar, ekonomik belirsizlik ve durgunluk, yurt dışındaki alıcının sipariş erteleme/iptal etmesi, teslim programındaki değişiklikler, bedelin transferinde karşılaşılan aksaklık veya gecikmeler, akreditif süresinin dolması, ihraç edilecek malın tüketim mevsiminin geçmesi, uygun depolama koşullarına sahip olunmaması, ithalatçı ülke ile yaşanan siyasi veya ekonomik sorunlar, ihraç malının taşınmasında karşılaşılan sorunlar (gemilerin yükleme limanlarına gecikmeli yanaşması, taşıma aracı veya konteyner bulunamaması), milli tatiller, iklim koşulları, gümrüklerde yaşanan sorunlar (gümrüklerdeki araç yoğunluğu, gümrüklerde grev-iş yavaşlatma), resmi makamlardan ihracat için izin alınamaması gibi haller beklenmedik durumlar kapsamında değerlendirilir. Vergi dairesi başkanlıkları veya defterdarlıklar mücbir sebep veya beklenmedik durum sayılıp sayılamayacağı konusunda tereddüt ettikleri hususlar hakkında Gelir İdaresi Başkanlığından görüş isteyebilir.

3065 sayılı Kanunun (11/1-c) maddesinde öngörülen ek süre üç ay ile sınırlıdır. Bu nedenle üç aydan az ek süre isteyen ve bu talebi kabul edilen mükellefler hariç olmak üzere, üç aylık ek süre içinde ihracatın gerçekleştirilememesi halinde ikinci bir ek sürenin verilmesine Kanunen imkan yoktur. Üç aydan az ek süre isteyen mükelleflerin ise sonradan üç aya kadar olan dönem için ilave süre istemeleri mümkündür.”

Koronavirüs nedenli olarak ihraç işlemlerinde meydana gelen genel aksama dikkate alınarak Bakanlıkça yazılı müracaat gerektirmeksizin üç aylık genel süre uzatımı yapılmasında isabet görüyoruz.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, böyle bir **genel ek süre tanıma uygulaması yapılmadığı takdirde**, yukarıdaki Tebliğ hükmüne uygun olarak yapılacak **yazılı başvurularla ek süre istenmesi gerekmektedir.**

Saygılarımızla
Hasan Zeki Süzen (YMM) – Ekrem Kayı (YMM)